

1)

تورک دین قوروم باشقا نلیقنه

ایتنلیک اؤنره کؤنره لسه یولینا نه نؤر الدن قوروم ک
"خارجیه یه کجه تورکجه سوز جکلر ، آدی اثری ~~یولینا~~

~~اثر~~ به حالیه ~~چو~~ قوروم طرفنده به صلافة الوری شی
دکده . بر بیلیم اثرینده آنا نه نیه لکارده بر قوتور .

۱. ادک سوز صولا دجه نه کفایتیز وسطی در .
۲. ف. کریدلی ~~بر~~ قونوره ایسیه طوتانه یازیس بر لیدین
حاله و یازار . بؤنده بون بریر آرد تکرادکی حاله ، اصل
با یلا عبه خصوصیه فرده ایله دئند . ^{قونوره} بر ~~قوتی~~ ایله
یلانه قاجم ~~بر~~ و ترکی نه صیکیرلر به لیریتلک و بنه بر بر لید
تفاخلی که سز ایله ایجاب ایله رکه

تاریخ بویونم

یازار . تورکجه ره حرکت ایله کیمی که دینور و فادیم آرد رینیه
کوروم ده ، یا لکن آذربایجان ، فدرانیم و بی . ده کی تورکجه نه
کورومنه کفایتیز ^{شلا} ~~بر~~ ایسیو .

۳. اساس قایناقاری صولا دجه نه ناقصی و کفایتیز ده
تورکجه نه خارجیه انگلیس جت قونده س اوله یقنه کوره ، کلیم کور
بر قاج اثرک طاراننه س معنا سوز ده . بوندک ایجه ~~که~~ باشلیم ،
داهه رددکی دن باشلیم

سازمانی که تاریخ صبر است این تاریخ قایم است

کتاب ارمانی

بر وجود رومند و در کبیره طارانی این کتاب

ظفر نامی و طارانی این کتاب، برتر کبیره، برتر با صدقین

غالباً م. ن. که در ولینا ذکر شده با قارامه - طارانی رشید الدین

تاریخ دیگر جمله این ده طارانی این کتاب. به طارانی (ملکی)

۳. طارانی قاسم در کتاب دینیه که درین تورکی کلمه وجود محدود در

بر کافا قاسم کلمه قونش درینده داها وجود تورکی کلمه دار در. به نند

حد لایب ایرانه لاجم کرس ادرینده یا سیه نه آرا شد بر مراد و کی

دنگره که در کبیره کبیره ای

۴. بلیو غرافیا راست کلمه اردین کبیره، قید ای بلیو و

علمی اعتبار اولیه مقدمه. مثلاً ترجمه برهان قاطع، استانبول

۱۷۸۷. ترانقریبیوه قولانیوه اردین کبیره

بازار و چوپر نه آدی نه یوقه - . . . . .

۵. دیله و دیه کاره ایلیس قیصا لیه . . . . .

دارد Basch: با شقوت، Doch: چغاتایم

کبیره: خیر غیز، غنای: اویغور

۶. قایم اولاره آلبانه قاموسی ترکی، لاجم عثمانی

بیرین ترک لغت و درین کلمه بو قوطله دا بایندجه

که در نیک اثر کلمه . . . . .

توده به با شقوت کلمه ایچیه . . . . .

اوتاره، قاسم موجود بر چوره سلف هدف ای بلیو کبیره

← سمت چپ کے طرف پورا رینج سویچ دیکھ جائیے، مثلاً بشکوہ کی
کمزور الاشتہاء کی طرازی کی اپنی

کمزور کیوری ایس، بالکل Vullera = Lexicon
Persico-Latinum طرازی کی اپنی . چونکہ ہوسوزنگ
قائمت کو سر ملے۔

فایده موجود در لایه بر طاقم سدر رو کوستر میگذارد.
 مثلا ~~سدر~~ ^{پودانه} سدری بر قه - فقط فایده و سدر این
 بر قه بر قاج چشیدنی است موجود در ادیفین ~~سدر~~ ^{سدر} سدری در.
 برنگ کبیر خ ، چ ، پ ، ج ، سدری که ستر میگذارد
 برنگ یا لک یا زرد موجود در ، فایده موجود در کلدر .

۷. یا زرد که کندی اصل قایناقره این سه رنگه ، کوه سدری
 قایناقره نقل این و تخمه در .

۸. کبیر سینه سدر عین بیلی ال آن یکی دفعه بر سدر
 سدر را معده در .

۹. فیر و کلبر ،

اینها سوز چکری

(a) قایناقره چسب که ستر میگذارد . مثلا اینها ~~سدر~~
 ایچیه قایناقره اولیایه St این PdC که ستر میگذارد ، فقط
 برنگ کبیر بر قاج اصل قایناقره ، آکیده میگذارد .

(b) ~~سدر~~ سوز چکری و دیگر بیلی نه اولیایه کبیر
 محافظت - همین صحن بر قه فیر و کبیر در - تمام
 بر سدر .

(c) ~~سدر~~ سوز چکری آبیلا تمس ریب با قدره
 و بر بیلی کبیر و بر بیلی نه یا زرد سدری شکله اول
 آکیده .

(d) فیر و قیصه لیمو و بر لیمو بود لیمو قیصه لیمو که در لیمو

۴) متد MTM - CBH - FT

۵) یازان دید باقنده که یوشی که سترمال ایجه که چولا
بر ادرنه ادرنه ایی تانی فیش االه آلام.

(kale yazılacak) . . . ایی

بوران هیچ بر کجه قایانه که سترمال
~~یول~~ کانه تانی تلفظ ~~که~~ لیدر. چونکه بر کله ایی. ده
کله یکنه که ره و فایه که نه نه بولید یقینه که نه بر کله یله اعلا
تانی کله تلفظ ایی یله ادرالیدر.

il - kökünden yapılıyor. تمامیه یا کله. کله اییلا مسورینه نه کله
ای اسکندره یا پیلر. ~~حرکت کی می صورت~~

یله بولید یقینه قایه که ایی کرده و تابع قیله
اداره س التنه آله و اکلا مسورینه کله یکنه. بر کله طبیعی
اداره. بوا اسکندره قورلشد. ته ریجه امر اولانه
بر مسور. کله قایه که بر ~~ای~~ کله مسور جکی بدیده.
هم اییلا

ارتگی فیله ده دوروم بریلر

ینه فیله بو یا یکان بولنه س لوزسن اولانه شکر ادرالیدر
کله لیدر. آکله جت قورننه اولنجه، لوی بریر که ستروب،
سوز جکر ادران ادرنه لا اولانه

دیرمه کانی کله ری

مثلا ته ریجه ده کجه اکله
آرکی بر جته

۱) امداد آردان آلتوس یوسوز. اگر یو یاسیلا عبه
داها مفصل آلتوسه باغلیک ایرون. یا لکز ایمانه یی
ایب، آرتومان ~~اصلا ایرانه یی~~ آردانینه وار ائوله
~~مثلا (مثلا فرضن ایرانه زمین) باقیمس و...~~
~~یخه آنجه یوران ایوان یی آردانینک تدریکه لشمس، یوران~~
تدرک نفوس یی لشمس وی آدرین تدریکه لشمس
کیبی مستقل یی قوند اولاره اوله ~~الشمس~~ ایسی آلتوسیدیر.
مشهر
اگر یو یاسیلا عبه ایب، مثلا فرضن ایرانه زمین و ب کیبی
اصل قاینامه اولاییدجه ائوله باقیله کس گیر.

۱۱) اقباس اولاره آلتیانه کلمه فاعله یی به کیرسه
کلمه رکیبی که سترملک یا کلمه - (مثلا آن یی ترکی بدو کفت
[بد فینه ویریلده بیلک ننا طمی لکیر
آیرون!]

Nurettin Koç, Farsçaya geçmiş Türkçe Sözlükler adlı eser hakkında rapor.

Eser bu haliyle Türk Dil Kurumu'nca bastırılmaya elverişli değildir. Bir bilim eserinde aranan niteliklerden yoksundur. Şöyle ki:

1.- Önsöz son derece kifayetsiz ve sathidir. Kendisinin de gördüğü ve yer yer özetlediği, M.F. Köprülü'nün bu konuda ışık tutan yazısı meydanda olduğu halde, yazar, bundan faydalanıp ta yapılacak işleri farkedememiştir. Bu konuda, ilk planda Farsça ve Türkçenin sınırları belirtilmek ve bunların tarih boyunca birbirleriyle tedahülleri gösterilmek gerekirken, yazar Türkçeden hareket eder gibi görünüyor ve Farsça üzerinde hiç durmadan, yalnız, meselâ Azerbaycan, Harzin ve başka yerlerde Türkçenin durumuna yetersizce dokunuyor.

2.- Esas kaynakları son derece eksik ve yetersizdir. Türkçenin Farsçaya etkisi söz konusu olduğuna göre, geliş-güzel birkaç eserin taranması mânasızdır. Bunun için başlıca, daha Rûdeki'den başlayarak İran şairleri; tarih sırasıyla Tarihî kaynaklar; birçok romanlar, dergiler ve gündelik gazetelerin taranması gerekirdi. Bu arada, hiç olmazsa, ayrıca endeksleri bulunduğu için, meselâ Şehnameyi, zafernameyi ve benzerlerini taramalıydı. Bunlar gibi, bir tek baskısına - galiba M.F. Köprülü'nün yazısında geçene- bakarak taradığını söylediği Reşidü'ttin'in öteki ciltlerini de taramak gerekti.

İyiceklerle ilgili sözcükleri topladığını söylediğine göre, yine meselâ Bushak'ın Kenzü'l-iştiha'sını taramak yerinde olurdu.

3.- Farsçada kitap diline girmiş olan kelimeler çok azdır. Buna karşılık konuşma dilinde daha çok Türkçe kelime vardır. Bundan dolayı İran lehçeleri üzerinde yapılan araştırmalardaki endeksler de görülmeliydi.

4.- Bibliyografiye rasgele olduğu gibi, bunların kaydedilişleri de bilimsel tutumlara uymamaktadır. Transkripsiyon kullanılmamış olduğu gibi, adını verdiği eserin yazarı, çevireni, yayını, hazırlayanı, basım yeri, kaçınıcı baskısı olduğunu göstermemiştir.

5.- Dil ve lehçeler ile ilgili kısaltmalarda yadırganacak şekiller görülmektedir. Başkurt için Bash., Çağatayca için Dsch., Uygurca için Uig. gibi kısaltmalar görülmektedir. Bunlar yazarın eserini tam bir disiplin içinde hazırlamadığının belirtileridir.

Kaynak olarak alınan Lehçe-i Osmani, Kamus-ı Türki, Büyük Türk Lûgati ve en çok yararlandığı görülen Steingass bu konuda dayanılacak güvenilir eserler değildir. Bundan başka Farsçada Türkçe kelimeler için bir sözlük taramak gerekiyor idi, yalnız Vullers'in Lexicon Persico-Latinum'u taramalı idi; çünkü bu sözlükte kaynaklar gösterilmiştir.

6.- Farsçada bulunan e sesi gösterilmemiştir, oysa Farsçada bu ses vardır ve bunun birkaç çeşidinin bulunduğu bilinmektedir. Öte yandan, Farsçada bulunmayan birtakım sesler, ط t; ص s; ح h gibi, gösterilmiştir ki bunlar yalnız yazıda vardır, Farsçada yoktur.

7.- Yazarın kendisi asıl kaynaklara inmiş değildir, güvenilmeyen kaynaklardan nakillerle yetinmektedir.

8.- Giriş kısmında bile aynı bilgiler, daha doğrusu sözler, en azından iki kez, boş yere tekrarlanmaktadır.

9.- Fişlere gelince:

a) Kaynaklar hiç gösterilmemiştir. Meselâ ilhanveilnani sözcükleri için kaynak değeri olmayan Steingass ile Pavet de Courteille gösterilmiş, fakat bu kelimelerin geçtiği asıl kaynak anılmamıştır.

2)

b) Sözlüklerden aktarılan bilgilerin ve karşılıkların olduğu gibi bırakılması -hemen hemen bütün fişlerde görülmektedir- tamamiyle yersizdir.

c) Sözcüklerin açıklanması ve başka bakımlardan verilen bilgiler çok sığ ve bir dilcinin yazmayacağı, yazmaması gerek olan şekilde ele alınmıştır.

ç) Fişlerde ,kısaltmalar cetvelinde bulunmayan kısaltmalar görülmektedir; MTH, QBR, Ft ve başkaları gibi.

d) Yazarın dil bakımından görüşünü ortaya koymak için küçük bir örnek olmak üzere ilî ^ا fişini alalım.

ilî ^ا : "Servitude, submission" (St.)

il- kökünden yapılmış bir sözcüktür. il- , tutmak, yakalamak, saldırmak anlamlarına gelir (QBR).

Burada hiç bir gerçek kaynak gösterilmemiştir. Kelimenin ilî söylenişi bile şüphelidir. Çünkü bu kelime il'den geldiğine ve farsçada da ^ا bulunduğuna göre ^ا ilî şeklinde söylenmiş olabilir. il- , kökünden yapılmış demesi büsbütün yanlıştır; kelime il- mastarından değil, il isminden yapılmıştır. Farsçada il kereden (tâbi kılmak, idaresi altına almak) anlamlarına geldiğinden, bu kelime tabii olarak, bu isimden kurulmuştur. Türkçede emir olan bir mastar köküne Farsça isim ekinin gelmeyeceği açıktır.

e) Yine fişler böyle yerlerde bulunmaması gereken tekrarlarla doludur. Ekler söz konusu olunca, bunu bir yerde, meselâ 'Türkçeden geçen ekler' bölümünde gösterip, bununla ilî ilî sözcükleri de orada örnek olarak vermek yeterdi, yoksa ç, daş eklerinin bulunduğu her Farsça kelimeyi Türkçeden geçmiş ayrı ayrı kelimeler gibi saymak, fiş sayısına kabartmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. la ve li ekine gelince, fişlerde iki yerde geçen, Osmanlı ve emseddinli, bu ekler ek sayılmaz, çünkü bunların ikisi de özel adlardır.

f) Özel adların alınması yersizdir. Aksaray, Dolmabahçe, Erzince, gibi adlar Farsçaya değil, hangi dile geçse böyle geçecekti. Eğer yer adlarının türkçeleşmesi, buralarda Türk nüfusunun yerleşmesi ve yer adlarını türkçeleştirmesi söz konusu ise, bu, bağıbağına bir inceleme olarak ele alınabilir; ve bu yapılacaksa meselâ Ferheng-i İran-zemin ve benzerleri soyundan asıl kaynak olabilecek eserlere bakmak gerekir. Yalnız Türkçeye özgü unvanları da fişe almamak gerektir.

g) Aslında başka dilden olduğu halde Türkçede kullanılmış ve sonra da Farsçaya geçmiş kelimeleri 'Türkçeden Farsçaya geçmiş sözcükler' saymak yanlıştır, çay, kilit, kiracı ve başkaları gibi.

h) Bir şiirde iktibas olarak geçen kelimeleri Farsçaya geçmiş kelimeler gibi göstermek te yanlıştır, meselâ

misraındaki 'benim' sözü bu soydandır. Bu fişte verilen bilginin sığlığı da ayrı. Eserdeki eksiklerin ve sığlıkların örneklerini daha pek çok artırmak mümkünse de bu kadarla yetinilmiştir.

Burada dokunduğumuz noktaların dışında Agob Dilâçar Bey'in eser hakkında verdiği raporda ilâştığı yerlere bizim de katıldığımızı belirtmek isteriz.

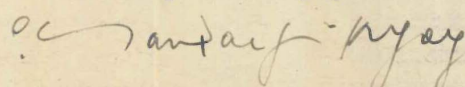
S o n u ç .- Raporumuzun başında da belirttiğimiz gibi 'Türkçeden Farsçaya Geçmiş Sözlükler' bu haliyle, bir bilim eseri olarak, yerli ve yabancı hiç bir okuyucunun karşısına çıkarılamaz. Saygılarımızla

14/Eylül/1964

Prof. Ahmet ATEŞ

Orhan Şaik Gökçay

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 089-172/2